

17. De tekst staat afgedrukt in: *Katholiek Archief* jg. 8(1953), kol. 452-457. Vgl. ook L.J. Rogier, *Terugblik en uitzicht. Verspreide opstellen*. Deel 1, Hilversum-Antwerpen, 1964, p. 593-600.

18. Zie vorige noot, kol. 452.

19. Vgl. in dit verband St. Kreykamp, 'Reactie op de kritiek van de Osservatore Romano op "In vrijheid herboren"', in: *De Bazuin* 28-8-1954; vgl. ook *Katholiek Archief* jg. 9 (1954), kol. 791-792.

20. Anton van Duinkerken, 'De taak van de historicus', in: L.J. Rogier, *Beschouwing en onderzoek*. Historische studies met een inleidend woord van Anton van Duinkerken, Utrecht-Antwerpen, 1954, p. 9-12. Met dit voorwoord nam Van Duinkerken het voor Rogier op, nadat deze zoveel kritiek te verduren had gekregen vanwege de wijze waarop hij bisschoppen en andere kerkleiders in *In vrijheid herboren* in het belachelijke zou hebben betrokken.

21. Vgl. een opmerking van Polman in de inleiding bij de bundel *Voor Rogier. Een bundel opstellen van oud-leerlingen de hoogleraar bij zijn afscheid aangeboden*, Hilversum-Antwerpen, 1964, p. 11. Polman wijst erop dat Rogier in zijn

land', over de betekenis van het Herstel der Bisschoppelijke Hiërarchie voor geheel Nederland (cursief van J.J.).¹⁷ Rogier had zowel voor zijn in samenwerking met De Rooy geschreven boek als voor zijn toespraak een interpretatiekader gekozen waarin het eigen karakter van het Nederlandse katholicisme en het godsdienstige en culturele vrijheidsproces van de Nederlandse katholieken vanaf 1795 in nauwe samenhang werden gebracht met de socio-culturele ontwikkelingen in ons land als geheel. Daarin zag hij een grote rol weggelegd voor landeigen bisschoppen die zich niet voor alles en nog wat tot Rome moesten wenden. Niet voor niets luidde de openingszin van de zo juist genoemde rede 'Kerk en Vaderland': 'Bisschoppen door Rome gezonden zijn de doopheffers geweest van de vaderlandse beschaving.'¹⁸ Die beschaving was ten tijde van 'de bisschoploze missie' echter met verval en strijd geconfronteerd. Voor de katholieke geloofsgemeenschap had die periode van bijna honderdvijftig jaar zonder eigen bisschoppen zelfs het karakter gehad van 'een grauw vagevuur', aldus Rogier in *In vrijheid herboren*. Om uit dat 'vagevuur' te geraken was een terugkeer naar een volwaardig bisdommelijk bestuur dan ook een eerste vereiste.

Typierend voor het zo juist genoemde interpretatiekader was ook een benaderingswijze waarin een grote nadruk werd gelegd op 'het moderne ideaal van eerlijkheid' in relatie tot de beschrijving van het leven der kerk in de geschiedenis. Dat 'Romeinse' geschiedschrijvers in de resultaten van die benaderingswijze soms de heiligheid van de kerk bedreigd of zelfs aangetast zagen,¹⁹ maakte in elk geval op Rogier weinig indruk. Hij is heel zijn leven blijven wijzen op de wetenschappelijke waarheidsopdracht die de historicus zijns inziens zonder aanzien des persoons diende te vervullen: 'Geen eerbied voor de persoon mag hem weerhouden, het onjuiste van een daad te ontdekken, zoals geen verwerping van een dwaalleer zijn begrip mag sluiten voor de menselijke beweegredenen in de dwaalleer.'²⁰

De als historicus veel prudenter opererende Polman was het ongetwijfeld eens met Rogiers streven om steeds opnieuw te strijden tegen 'onjuiste legendeforming', ook in het leven van de kerk, maar hij was tevens van oordeel dat dat ideaal van eerlijkheid alleen maar bereikt kon worden, wanneer de betrokken onderzoekers zich tegelijkertijd op een zo breed mogelijk bronnenonderzoek baseerden.²¹ Rogier en De Rooy hadden dat, zoals al gezegd, niet gedaan, trouwens ook niet systematisch kunnen doen, omdat zij een periode beschreven waartoe